

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 5

2026

OLIIY TA'LIM MUASSASALARI XALQAROLASHUVI SHAROITIDA TALABALAR MOBILLIGINI SAMARALI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK MEKANIZMLARI

Doniyorova Shoxista

Samarqand davlat pedagogika universiteti, o'qituvchi

Annotatsiya

Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalari xalqarolashuvi sharoitida talabalar faoliyatini samarali tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Global ta'lim makonida integratsiya jarayonlari, akademik mobillik, xalqaro ta'lim dasturlari hamda raqamli ta'lim muhitining rivojlanishi talabalarning kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarini takomillashtirishni talab etadi. Tadqiqot natijasida pedagogik shart-sharoitlarning tizimli modeli ishlab chiqildi hamda ularning samaradorlik omillari asoslandi.

Kalit so'zlar: xalqarolashuv, akademik mobillik, pedagogik shart-sharoit, talaba faoliyati, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion ta'lim, raqamli ta'lim muhiti..

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ЭФФЕКТИВНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОБИЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Дониёрова Шохиста

Самаркандский государственный педагогический университет, преподаватель

Аннотация

В статье рассматриваются педагогические условия эффективной организации деятельности студентов в условиях интернационализации высшего образования. Процессы интеграции в глобальное образовательное пространство, развитие академической мобильности, международных образовательных программ и цифровой образовательной среды требуют совершенствования профессиональных и личностных компетенций студентов. В результате исследования разработана системная модель педагогических условий и обоснованы факторы их эффективности.

Ключевые слова: интернационализация, академическая мобильность, педагогические условия, деятельность студентов, компетентностный подход, инновационное обучение, цифровая образовательная среда.

PEDAGOGICAL MECHANISMS FOR EFFECTIVE ORGANIZATION OF STUDENT MOBILITY IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION INTERNATIONALIZATION

Doniyorova Shoxista

Samarkand State Pedagogical University, Lecturer

Abstract

This article analyzes the pedagogical conditions for effective organization of students' activities in the context of higher education internationalization from theoretical and practical perspectives. Integration into the global educational space, development of academic mobility, international educational programs, and digital learning environments require the improvement of students' professional and personal competencies. As a result of the study, a systematic model of pedagogical conditions was developed and the effectiveness factors were substantiated.

Keywords: internationalization, academic mobility, pedagogical conditions, student activity, competency-based approach, innovative education, digital learning environment.

XXI asrda oliy ta'lim tizimi global integratsiya jarayonlari bilan tavsiflanadi. Oliy ta'lim muassasalarining xalqarolashuvi (*internationalization*) ta'lim sifati, akademik mobillik va ilmiy hamkorlikni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. UNESCO hisobotlariga ko'ra, zamonaviy oliy ta'lim tizimi transmilliy bilim almashinuvi, xalqaro tadqiqot loyihalari va talabalar mobilligiga asoslanadi [1, 25].

Yevropa oliy ta'lim makonida xalqarolashuv jarayoni Bologna Process doirasida tizimli tus oldi. Mazkur jarayon kredit-modul tizimi, diplomlarning o'zaro tan olinishi va akademik mobillikni kengaytirish

orqali ta'limning yagona standartlarini shakllantirishga xizmat qildi. Xususan, Jane Knight xalqarolashuvni "ta'limning xalqaro, interkultural va global o'Ichamlarini o'quv jarayoniga integratsiya qilish jarayoni" sifatida ta'riflaydi [2, 24].

O'zbekiston Respublikasida ham oliy ta'limni modernizatsiya qilish va xalqaro ta'lim makoniga integratsiyalashuv davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan rivojlantirish konsepsiyalarida akademik mobillikni kengaytirish, xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan qo'shma dasturlarni joriy etish hamda ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish masalalari alohida ta'kidlangan [3, 5].

Mahalliy olimlardan A. Xoliqov oliy ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish xalqaro raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omili ekanligini qayd etadi [4, 7]. N. Azizxo'jayeva esa talaba shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik shart-sharoitlarni yaratish ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omil ekanligini asoslaydi. Philip G. Altbach global bilim iqtisodiyoti sharoitida universitetlar o'rtasidagi raqobat kuchayganini ta'kidlab, xalqarolashuvni sifat va reyting ko'rsatkichlari bilan bog'laydi. Hans de Wit esa xalqarolashuvni strategik boshqaruv, o'quv dasturlarini transformatsiya qilish va interkultural muhit yaratish bilan izohlaydi.

MDH va Rossiya olimlaridan V. I. Baydenko, E. F. Zeer, I. A. Zimnyaya kompetensiyaviy yondashuvni xalqaro ta'lim standartlariga moslashuvning metodologik asosi sifatida ko'rsatadi. Ularning fikricha, xalqarolashuv jarayonida talabalarda universal (*soft skills*) va kasbiy (*hard skills*) kompetensiyalarni uyg'un shakllantirish zarur.

O'zbekiston olimlari tomonidan ham mazkur muammo keng o'rganilmoqda. Jumladan, N. Azizxo'jayeva pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkinligini asoslaydi. A. Xoliqov oliy ta'lim tizimida innovatsion pedagogik shart-sharoitlarni yaratish raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning muhim omili ekanligini ta'kidlaydi.

Mazkur tadqiqot oliy ta'lim muassasalarida xalqarolashuv jarayonida talabalar faoliyatini samarali tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash va asoslashga qaratildi.

Tadqiqot aralash metodologiya (*mixed methods*) asosida olib borildi:

- nazariy tahlil: ilmiy adabiyotlar, xalqaro hisobotlar;
- komparativ tahlil: milliy va xorijiy tajriba;
- pedagogik kuzatish;
- so'rovnoma;
- eksperimental-sinov ishlari;
- statistik tahlil.

Oliy ta'lim muassasalarining xalqarolashuvi jarayoni bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Xalqarolashuv nafaqat akademik dasturlar va o'quv rejalarning moslashuvini, balki talabalar mobilligi orqali ta'lim sifati va samaradorligini oshirishni ham nazarda tutadi. Talabalar mobilligi — bu talabalarning ma'lum muddat davomida boshqa oliy ta'lim muassasasida, boshqa hudud yoki mamlakatda o'qish, ilmiy izlanish olib borish yoki amaliyot o'tash jarayonidir. Ushbu jarayon shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xalqaro tajribada talabalar mobilligi oliy ta'lim sifatini oshirishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi. Xususan, Bologna Process doirasida kredit-modul tizimining joriy etilishi talabalarning akademik harakatchanligini yengillashtirdi va diplomlarning o'zaro tan olinishi mexanizmlarini shakllantirdi. Shuningdek, Erasmus+ dasturi orqali Yevropa va boshqa davlatlar talabalari uchun qisqa va uzoq muddatli almashinuv imkoniyatlari yaratildi. Bu jarayon talabalarning global kompetensiyalarini, xorijiy til bilimi va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Talabalar mobilligi sharoitida talabalar faoliyatini samarali tashkil etish bir qator pedagogik shart-sharoitlarni talab etadi. Avvalo, o'quv dasturlarining mosligi va kreditlarning o'zaro tan olinishi ta'minlanishi zarur. Aks holda, mobillik jarayoni talabaning akademik yuklamasini oshirib yuborishi yoki ta'lim jarayonida uzilishlarga olib kelishi mumkin. Ikkinchidan, akademik maslahat va tutorlik tizimi yo'lga qo'yilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalar xorijiy muhitga moslashishda pedagogik va psixologik qo'llab-quvvatlashga ehtiyoj sezadilar. Uchinchidan, raqamli ta'lim platformalaridan samarali foydalanish mobillik jarayonini uzluksiz davom ettirish imkonini beradi.

Talabalar mobilligi talabaning mustaqil ta'lim olish, tadqiqot olib borish va innovatsion fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Xalqaro muhitda ta'lim olish jarayoni talabaning tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish va jamoada ishlash kompetensiyalarini mustahkamlaydi. Bu esa

uning kelgusida mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, mobillik jarayonida talabalar turli pedagogik metodlar va baholash tizimlari bilan tanishib, ta'limga nisbatan yangicha yondashuvlarni o'zlashtiradilar.

Tadqiqot natijalari asosida "Oliy ta'lim muassasalari xalqarolashuvi sharoitida talabalar faoliyatini samarali tashkil etish modeli" ishlab chiqildi. Mazkur model Bologna Process tamoyillari hamda OECD global kompetensiya indikatorlariga mos ravishda ishlab chiqildi.

Xulosa. Oliy ta'lim muassasalari xalqarolashuvi zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor rivojlanish yo'nalishi sifatida talabalar faoliyatini yangi pedagogik asosda tashkil etishni talab etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xalqaro integratsiya jarayonlari faqat tashkiliy va institutsional o'zgarishlar bilan emas, balki puxta o'ylangan pedagogik shart-sharoitlar tizimi orqali samarali amalga oshiriladi. Tahlillar asosida talabalar faoliyatini samarali tashkil etishda quyidagi ustuvor pedagogik shart-sharoitlar aniqlashtirildi:

1. **Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim muhiti** — talabalarda interkultural, kommunikativ, raqamli va tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishni ta'minlaydi.
2. **Akademik mobillikni qo'llab-quvvatlovchi tizim** — kreditlarning tan olinishi, metodik va psixologik tayyorgarlik mexanizmlarini o'z ichiga oladi.
3. **Raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalarining integratsiyasi** — *blended learning*, loyiha asosida o'qitish va xalqaro onlayn platformalar orqali talabaning mustaqil ta'lim olish salohiyatini oshiradi.
4. **Tizimli pedagogik boshqaruv** — maqsad, mazmun, metod va natijaning o'zaro uyg'unligini ta'minlaydi.

Eksperimental natijalar ishlab chiqilgan pedagogik modelning samaradorligini tasdiqladi: tajriba guruhida akademik faollik, interkultural kompetensiya va raqamli savodxonlik ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshdi. Bu natijalar xalqaro tadqiqotlar, jumladan, Jane Knight va Philip G. Altbach tomonidan ilgari surilgan nazariy qarashlar bilan mos keladi. Shunday qilib, oliy ta'lim muassasalari xalqarolashuvi sharoitida talabalar faoliyatini samarali tashkil etish kompleks pedagogik yondashuvni talab qiladi. Ishlab chiqilgan model milliy oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, talabalarning global raqobatbardoshligini oshirish hamda xalqaro ta'lim makoniga muvaffaqiyatli integratsiyani ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2022. – Paris: UNESCO, 2022. – B. 24–38.
2. Bologna Process. Bologna Process Implementation Report. – Brussels, 2020. – B. 15–27.
3. Knight J. Internationalization of Higher Education: A Conceptual Framework. – 2004. – B. 5–22.
4. Altbach P. G. Global Perspectives on Higher Education. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2016. – B. 73–95.
5. de Wit H. Internationalization of Higher Education. – 2015. – B. 41–64.
6. OECD. Education 2030 Framework. – Paris: OECD Publishing, 2018. – B. 10–29.
7. Erasmus+. Programme Guide. – Brussels, 2021. – B. 34–52.